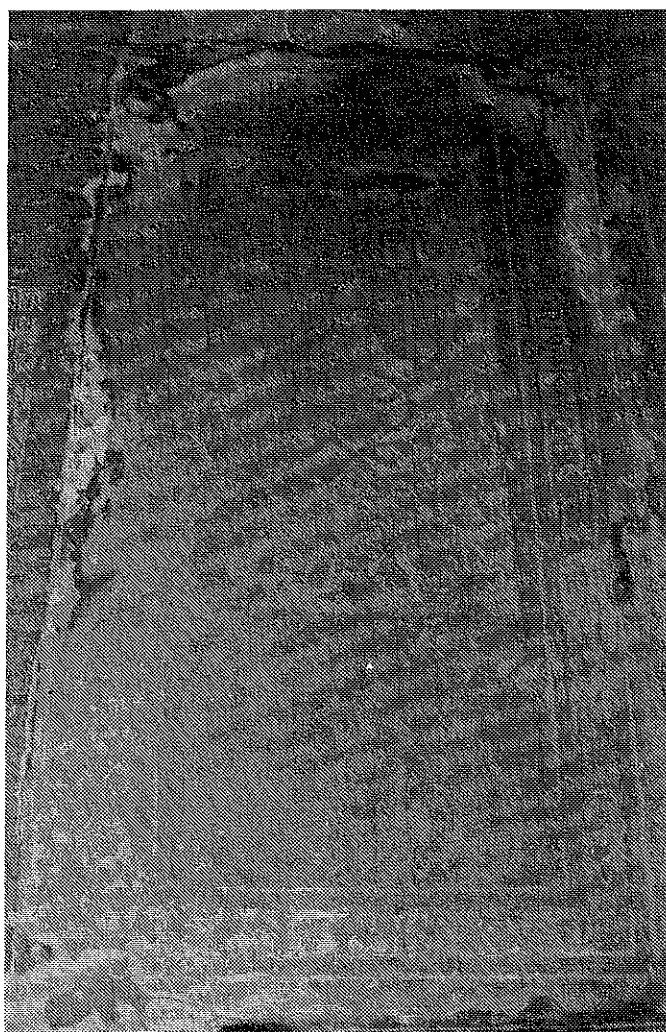
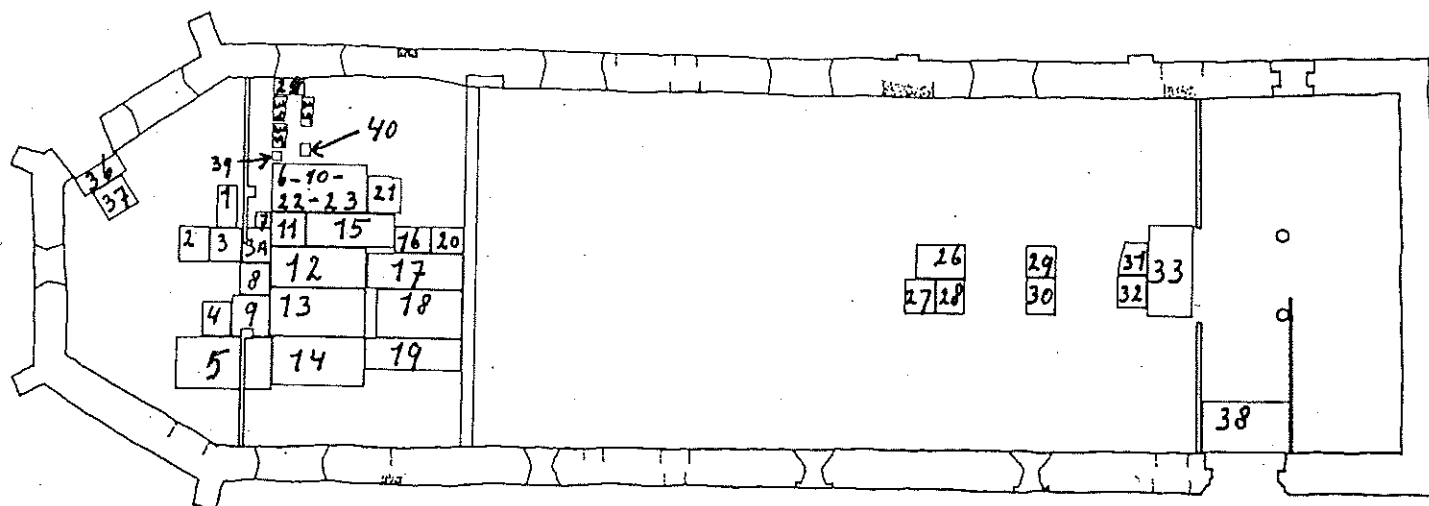

HOOFDSTUK 2: GRAFZERKEN IN DE KERK

Inleiding

De stenen zijn hieronder, zoveel mogelijk, chronologisch beschreven. Niet opgenomen zijn stenen zonder herkenbare tekst, wapens of huismerk. De zerken worden steeds vanuit de zerk zelf beschreven, d.w.z. (heraldisch) links is voor de beschouwer rechts en omgekeerd. De beschrijving is zo veel mogelijk ter plaatse vastgesteld, maar in een aantal gevallen (met name bij de zandstenen zerken) bleken de stenen sinds de beschrijving door A. Pathuis (in Groninger gedenkwaardigheden, Assen/Amsterdam, 1977; hierna te noemen: GDW) sterk afgesleten te zijn. In die gevallen werd de beschrijving aangevuld met die van Pathuis. De toelichting is verder, met name wat betreft de jongere zerken, sober gehouden. Het getal na het streepje geeft het nummer van de zerk op de bijgevoegde plattegrond aan.

Zandstenen zerken

1-13 Ano domini 1557 op avonde Victoris is gestorven den erbaren Ba...

wapen: rechts: gedeeld: I. een halve adelaar; II. drie sterren, vergezeld van boven van een letter B en van onderen van een letter H; Links: huismerk.

Afmetingen: 105 x 203 cm

GDW 428.

Deze zerk is vrijwel zeker bedoeld voor Balle Hummersma, gezien de wapens (vergelijk nr. 3), de initialen en het jaar van overlijden. Balle Hummersma wordt vele malen in bronnen uit de jaren 1536-1556 vermeld, als grietman van Humsterland (Huisarch. Farmsum, inv.nr. 40, reg. 323, d.d. 20 apr. 1536 en Ibidem, inv.nr. 873, reg. 412, 19 oct. 1556). In dit laatste jaar was hij tevens kerkvoogd van Niehove. Volgens een afschrift van een verklaring van Balles zoon Rempt (zie nr. 3) overleed hij in 1567, maar dit moet wel een verschrijving voor 1557 zijn (Het claveboeck van Johan Tiassens, L.H. Bruins ed.(z.pl.1983) 175.). Immers, Rempt schrijft dat hij na zijn vaders dood in '1567' de grietenij van hem overnam, maar reeds in 1560 was hij grietman (Ommel. arch., inv.nr. 106). Voor Balle Hummersma zie men verder: Gruoninga 10 (1964) 8-11.

De zegels van de leden van de familie zijn niet bewaard gebleven, hoewel bekend is dat zij wel gezegeld hebben. Door de identificatie van de twee zerken in Niehove is het wapen-Hummersma nu eindelijk

bekend geworden: het moet het rechterwapen zijn op de zerken van Balle en Rempt, de halve adelaar met drie sterren. Opmerkelijk is dat zowel vader als zoon eenzelfde linkerwapen voeren. Het lijkt erop dat Balle het wapen van zijn echtgenote op zijn graf liet beitelen, terwijl Rempt dus zijn moederswapen opnam.

2-14

Anno Dni 1563 op XI M Macchden avont is
gestorven den ...ren Rempt Papma
den godt genedich si

wapen: boven: gedeeld: I. een
halve adelaar; II. drie klaverbla-
den;

Afmetingen: 101 x 197 cm.

GDW 429

De overlijdensdatum is 21 oktober 1563. Rempt Papma wordt in verschillende bronnen vermeld tussen 1549 en 1563, o.a. in 1556 als getuige bij een landwissel tussen de kerk van Niehove en Harcko Papma en zijn vrouw (Huisarch. Farmsum, inv.nr. 873, reg. 412, d.d. 19 oct. 1556). Voor het laatst komt hij voor op 12 aug. 1563 (Arch. Dijkrecht van Humsterland, reg. 16). Onder het wapen is een cartouche aangebracht met een nu nauwelijks nog leesbare tekst. Dit duidt op een later hergebruik van de zerk. De steen is thans weer bedekt door een herenbank, waardoor een nadere bestudering van de tekst en wapens helaas niet meer mogelijk is.

3-5

Anno Dni 1565 den se[vend]en dach novembris is gesturve de erbare Rempt
Hu[mers]ma ... des ...

5-38 Den 29 dach May ... is gestorven den erbaren Harcko Papma, alhier begraven,
den Godt genadich sy

Wapen: gedeeld: I. een halve adelaar; II. een huiskerk?

Afmetingen 107 x ? cm

GDW 432, waarnaar de tekst en de wapenbeschrijving. Het wapen is thans onherkenbaar, alsmede het grootste gedeelte van de tekst. De steen ligt gedeeltelijk onder de pantry.

6-33 ...ma? .. melde ...

Wapen: onherkenbaar

Afmetingen: 190 x 100 cm

Niet in GDW.

7-36 Willem Hoving is gestorven v.e. prq. ... ndaghe vor sunt Jaco.

Afmetingen: 103 x 42 cm

GDW 433, hiernaar de bovenstaande tekst. De tekst is thans moeilijk meer te lezen. De lezing 'v.e. prq.' is echter dubieus.

Een persoon met deze naam is niet bekend. Mogelijk betreft het hier een zoon van het echtpaar Lambert Hoving en Hille Ballema, gezien de grootte van de zerk misschien een jong gestorven kind. Lambert Hoving komt voor als grietman van Humsterland in 1566 (Arch. Hoge Justitiekamer, inv.nr. 93, d.d. 11 oct. 1566 en 5 mei 1568).

Hij overleed tussen 11 dec. 1568 en 5 apr. 1571 (Ibidem, inv.nr. 93, resp. inv.nr. 76, nr. 41 en 43), nalatende verschillende kinderen (Coll. Van Hulten-Lohman, inv.nr. 5, d.d. 26 mei 1572). Het echtpaar bezat o.a. Datemaheerd te Niehove (Ibidem, inv.nr. 6, d.d.

3 juni 1575). Andere personen met de naam Hoving werden niet te Niehove aangetroffen.

Hardstenen zerken

8-26 Anno 1613 up den 12 Mart
is in den Heren geruset
de doegelsame Gertrud
Boetes ende leit alhir
begraven.

Afmetingen: 72 x 109 cm.

GDW 2761

Gezien haar naam is zij waarschijnlijk verwant aan Sipke Botes (nr. 18), mogelijk is zij diens moeder.

9-7 Medaillon, vergezeld van het jaartal 1616: huismerk, vergezeld van de letters
M H.

Afmetingen: 35 x 35 cm.

GDW 2763

10-2

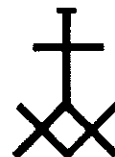
Anno 1628 den 3 Sept-
ember is inden Heere ge-
ruiest de erb. Eiso Ba-
relts verwachtende en
salighe operstadinghe
in Christo

Boven deze tekst staat nog: Dese plaets hoort tot Frooma Heerdt

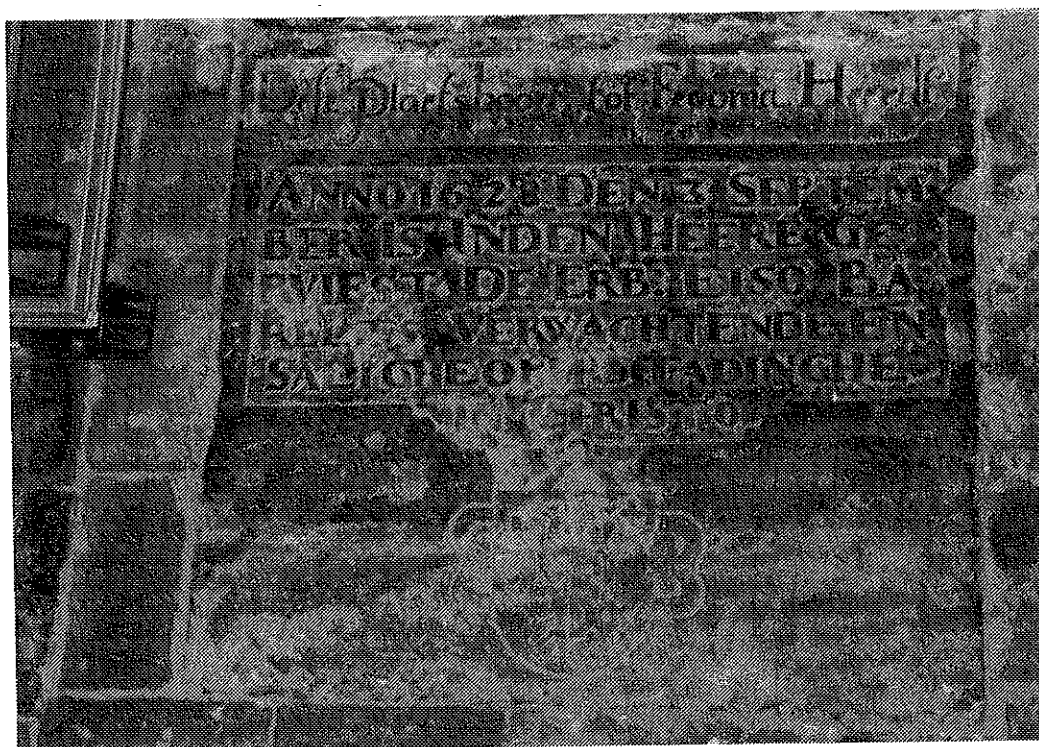
Wapen: gedeeld: I. een halve adelaar; II huismerk, vergezeld van drie klaverbladen, boven twee en onder één.

Afmetingen: 73 x 65 cm.

GDW 2766

Eiso Barelts wordt in 1620 vermeld als gebruiker van Fromaheerd (Arch. Dijkrecht van Humsterland, inv.nr. 4). Zijn weduwe komt in 1630 nog als landgebruiker te Niehove voor (Statenarch., inv.nr. 2 136, fol. 241).

11-29 Ao 162... den 18 Februari
is in den Heeren gerust
de erb. Focke Hayyens
voervachtende een salige opstandinge
dorch Christum

Wapens: rechts: een omgewende leeuw; links: een leeuw.

Afmetingen: 70 x 66 cm.

GDW 2767

Focke Hayens komt voor als landgebruiker in 1620 (Arch. Dijkrecht van Humsterland, inv.nr. 4).

12-28 Anno 1630 den 5 Iuny
is de erbare Iacob
Tonnis in den Heere
gerust.

Medaillon: huismerk.

Afmetingen: 70 x 65 cm.

In 1620 wordt Jacob Tonnis genoemd als gebruiker van Ballesmaheerd (Arch. Dijkrecht van Humsterland, inv.nr. 4). Zijn vrouw is wellicht Foecke, vrouw van Jacob N.N. (nr. 15). Hij zal de vader zijn van Tonnis Jacobs (nr. 16), die hetzelfde huismerk voert.

13-4 Ao 1633, den 17 July, sterf eerenfesten
welghelerden Haye Egberts, secretaris
te Niehof in Homsterlant, out int 59
jaer en leyt hyer begraven.

Wapen: gedeeld: I. een halve adelaar; II. doorsneden: A. huismerk; B. een klaverblad. Helmteken: een zittende zwaan

Afmetingen: 72 x 65 cm.

GDW 2769

Haye Egbert(u)s komt voor als landgebruiker te Niehove in 1630 (Statenarch. 2136, fol. 243). Zijn weduwe huurt in 1649 nog land van de kerk te Niehove waarop haar huis staat (Arch. N.H. gem. Niehove, inv.nr. 73).

14-12 Anno 1643 den 4 November
is die ehrweerdige godtsalige
ende welgeleerde dominus Everhardus
Valckius in syn leven ein
getrau dienaar Iesu Christi
tot Nie ende Oldehove
salig in den Heere ontslapen
oldt 56 iaren verwachtende
ein vrolike opstandinge

Wapen: rechts: gedeeld I. een halve adelaar; II. een lelie;
links: huismerk, vergezeld van boven en onder van drie klaverbladen,
2-1, en aan weerszijden van de letters E respectievelijk F. Helmtaken:
een lelie.

Afmetingen: 87 x 201 cm.

GDW 2770

Everhardus Valckius, afkomstig uit de Ommelanden, was predikant te Niehove van 1614 tot aan zijn overlijden in 1643. (W. Duinkerken, Sinds de Reductie in Stad en Lande van Groningen; Bedum 1991-1992)

15-35 Anno 1644 den 9 ...
 is de doetsame Foecke ...
 weduwe van Jacop ...
 in den Heere geru[st] ...
 leyt alhier ...
 ...

Over haar identiteit is geen zekerheid verkregen, maar het betreft hier wellicht de weduwe van Jacob Tonnis (zie nr. 12), die in 1630 als landgebruiker te Niehove wordt vermeld (Statenarch., inv.nr. 2136, fol. 240).

16-27 Anno 1649 den 21 September
 is de dechtsame Martien Jansen
 de huisvrouw vanden erb.
 Tonnis Jacobs inden Heere gerust
 is oldt gewest 23 iaer
 wiens siele Godt genadich sy.

Medaillon: huismerk, vergezeld van de letters T I.

Afmetingen: 65 x 70 cm.

Van Martien Jansen is verder niets bekend. Haar man Tonnis Jacobs is ongetwijfeld een zoon van Jacob Tonnis (nr. 12), daar ook het huismerk overeenkomt. Misschien is Foecke N.N., vrouw van Jacob N.N. (nr. 15) zijn moeder.

17-39 ...ede g...
 ...c d...
 ...ko...

Fragment.

Afmetingen: 18 x 10 cm.

Niet in GDW.

Het is niet uit te maken op wie deze steen betrekking heeft. Een mogelijkheid is dat de tekst "d'" een restant van de naam "d'Mepsche" is. In dat geval zou de tekst "...e d'..." kunnen slaan op Hidde de Mepsche, overleden op 3 aug. 1662, een oom van de hierboven genoemde Johan en mede-collator van de kerk te Niehove (Arch. N.H. gem. Niehove, inv.nr. 73, d.d. 10 juni 1652 en 20 juli 1656).

18-40 ...a toe
 ... [g]rietman
 ...es

Afmetingen: 29 x 21 cm.

Niet in GDW.

Deze steen heeft mogelijk betrekking op een vrouw of kind van de grietman Sipke Botes, landdagcomparant voor Niehove 1623-1665, vanaf 1644 met de functie 'grietman'. Hij gebruikte in 1649 land op de Uiterdijk en in Bansemaheerd te Niehove. (Arch. N.H. gem. Niehove, inv.nr. 73). Mogelijk was hij een zoon van Gertrud Boetes (zie nr. 7), maar zekerheid hieromtrent kon niet verkregen worden. Ook de naam van Sipkes vrouw is niet bekend. Wel kennen we de naam van vier kinderen: Balle, Harcko, Bote en Hindrickjen. Deze laatste trouwde Ije Hilles Feringa, uit welk huwelijk o.a. een dochter Tietje Ejtes Feringa stamde (zie verder nr. 23).

19-21 1670
 I D.
 Mepsche

Wapen: De Mepsche

Afmetingen: 79 x 78 cm.

Niet in GDW.

Het betreft hier waarschijnlijk een zerk of gedenksteen voor Johan de Mepsche, overleden 1670, hoofdeling te Loppersum, Wirdum etc., zoon van Johan de Mepsche en Helena Wicheringe, gehuwd met Agnes Gruys. Jonker Johan de Mepsche compareerde op de landdag voor Niehove in 1661, 1663 en 1665.

Deze steen werd aangetroffen gebroken in vijf stukken. Een centraal stuk met een deel van het wapen De Mepsche werd niet gevonden. De fragmenten zijn thans weer samengevoegd.

ven synde leeraar der ge
meynte Jesu Christi in Nye
ho ve is gestorven den 23 sep
temb. 1704 synde het 74 jaar
synes ouderdoms en het 44
syner bedieninge

Wapen, gedekt door een parelkroon: een omgewend springend hert
zonder gewei.

Wapenspreuk: Kandidate & Sincere.

Afmetingen: 70 x 65 cm.

GDW 2773

Afgebeeld: Groninger kerken 10 (1993) 10. In deze laatste
bron is nog verdere informatie over het wapen-Reneman te vinden.

21-18 Anno 1731 den 10 April is de eer-
bare Cornelis Pieters hovelinck
in syn leevont woonachtigh op Wes-
ter Pama int caspel Nychove int 69.
ste jaar syns ouderdoems seer chri-
stelyck in den Heere ontslapen ver-
wachtende met alle waar geloovige
een vrolycke opstandinge door Je-
sum Christum onsen Heere.

Wapens: rechts: gedeeld: I. een halve adelaar; II. drie klaverbladen
onder elkaar; links: op een terras een tegen een boom klimmend
omgewend hert. Helmteken: een lange stengel, waaruit komend aan
beide zijden twee stengels en aan elk der vijf uiteinden een klaverblad.
Afmetingen: 102 x 182 cm.

GDW 2775

Cornelis Pieters (ca. 1663-1731) was gehuwd met Tietje Ejes Feringa
(zie nr. 23) en was vader van Eje Feringa (nr. 22). Een dochter van
hem draagt later de achternaam Kimmingha.

22-17 Anno 1749 den 15 January is de
eerbare Eje Feringa zone
van hoveling Cornelis Peters en Tietje
Ejes Feringa in haar leven woonag
tig op Westerpama in het caspel
Niehove in 48 jaar zynes ouyderdoms
seer christelyk in den Heere
ontslapen verwagende met
alle waar gelovige een vrolyke
opstandinge door Jesum
Christum onsen Heere.

Wapen: gevierendeeld: I. een halve adelaar; II. op een terras een tegen
een boom klimmend omgewend hert met een groot gewei; III. drie
klaverbladen; IV. een met twee pijlen van boven naar beneden
schuinkruislings doorstoken mensenhart.

Vers: zie GDW 1956

Afmetingen: 72 x 202 cm.

GDW 2776

23-19

Anno 1750, den 14 januari
de deughtsame Tietje Ejes Feringa,
weduwe van Cornelis Pieters, hove
ling, in zyn leven w...
Westerpama in caspel Niehove,
in 80 jaar hares ouderdoms seer
christelyk in den heere ontsla
pen, verwagende met alle ge
lovige een vrolyke opstandinge door
Jesum Christum on...

Wapen: als voren.

Vers: GDW 766

Afmetingen: 69 x 201 cm.

GDW 2777

24-9

De weleerwaarde heer Nicolaus Metelerkamp
overleeden op den 5den November 1777 in 't 79ste jaar
zyns ouderdoms ... na ene
getrouwe bedieninge van 't evangeli geduirende
ene halve eeuw, zoo te Feerwert als te Niehove.

Wapen: op een terras twee tegen elkaar springende doch elkaar niet
rakende herten, elk hert voor een boom.

Afmetingen: 85 x 80 cm.

GDW 2778

Grotendeels bedekt; slechts de eerste en de laatste regels zijn nog
leesbaar. Nicolaus Metelerkamp, gedoopt te Wirdum (Gr.) op 18
oktober 1691, was predikant te Saaksum (1720-1728) en te Niehove
van 1728 tot zijn overlijden in 1777 (Duinkerken, Sinds de Reductie).

25-24 Fragment. Ovale krans waarbinnen twee wapens, van boven
vergezeld van initialen. Slechts overgebleven is het rechterwa
pen, vertonende 3 sterren 2-1, met daarboven de initialen V E.
De eerste initiaal van het linkerwapen is een M of N.

Afmetingen: 51 x 36 cm.

Niet in GDW.

26-1

Anneken Varwers, weduwe van s[alige] Andries Jaspers

Medaillon: huismerk

Afmetingen: 86 x ? cm.

27-16 Twee wapens onder een kroon: rechts een manswapen, links een ruitvormig vrouwswapen, beide onherkenbaar.

Afmetingen: 66 x 71 cm.

Niet in GDW.

28-bij 26,27,28 direct onder 26 Huismerk

GDW 2765

Hoort mogelijk bij nr. 8.

29-34 Hier ...

Afmetingen: 73 x 67 cm.

Niet in GDW.

Vrijwel geheel versleten zerk, op grond van de stijl in de achttiende eeuw te plaatsen.

De overige in GDW. beschreven zerken werden niet teruggevonden, behalve GDW 2774, die zich op het kerkhof bevindt.

